YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

12 päivänä helmikuuta 2008 *

Asiassa C-2/06,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Finanzgericht Hamburg (Saksa) on esittänyt 21.11.2005 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 4.1.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Willy Kempter KG

vastaan

Hauptzollamt Hamburg-Jonas,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts ja A. Tizzano (esittelevä tuomari) sekä tuomarit J. N. Cunha Rodrigues, A. Borg Barthet, M. Ilešič, P. Lindh ja J.-C. Bonichot,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

julkisasiamies: Y. Bot,
kirjaaja: hallintovirkamies J. Swedenborg,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Willy Kempter KG, edustajanaan Rechtsanwalt K. Makowe,

– Tšekin tasavalta, asiamiehenään T. Boček,

– Suomen tasavalta, asiamiehenään E. Bygglin,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään F. Erlbacher ja T. van Rijn,

kuultuaan julkisasiamiehen 24.4.2007 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 10 artiklaan perustuvan yhteistyön periaatteen tulkintaa, kun tätä artiklaa luetaan asiassa C-453/00, Kühne & Heitz, 13.1.2004 annetun tuomion (Kok. 2004, s. I-837) valossa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Willy Kempter KG (jäljempänä Kempter) ja Hauptzollamt Hamburg-Jonas (päätullitoimipaikka, jäljempänä Hauptzollamt) ja joka koskee 25.5.1976 annetun hallintomenettelylain (Verwaltungsverfahrensgesetz, BGBl. 1976 I, s. 1253; jäljempänä VwVfG) 48 ja 51 §:n soveltamista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön säännöstö

3 Maataloustuotteiden vientitukien järjestelmän soveltamista koskevista yhteisistä yksityiskohtaisista säännöistä 27.11.1987 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 3665/87 (EYVL L 351, s. 1) 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tuen maksaminen edellyttää todistetta siitä, että tuotteet, joiden vienti-ilmoitus on hyväksytty, on viimeistään 60 päivän kuluessa kyseisestä hyväksynnästä viety sellaisenaan yhteisön tullialueelta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 5 ja 16 artiklan säännösten soveltamista.”

4 Asetuksen N:o 3665/87 5 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Vaihtelevan tai vaihtelemattoman tuen maksaminen edellyttää tuotteen yhteisön tullialueelta viennin lisäksi sitä, että tuote, jollei se ole tuhoutunut kuljetuksen aikana

ylivoimaisen esteen vuoksi, on tuotu kolmanteen maahan tai tarvittaessa tiettyyn kolmanteen maahan 12 kuukauden kuluessa vienti-ilmoituksen hyväksymispäivästä:

a) kun tuotteen tosiasiallisesta määräpaikasta on vakavia epäilyksiä

– –”

Kansallinen säännöstö

5 VwVfG:n 48 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään, että myös silloin, kun lainvastaiseen hallintotoimeen ei voida enää hakea muutosta, se voidaan poistaa kokonaan tai osittain joko tulevin tai taannehtivin vaikutuksin.

6 VwVfG:n 51 § koskee sellaisten menettelyiden aloittamista uudelleen, jotka on päätetty lainvoimaiseksi tulleella hallintotoimella. Sen 1 momentissa säädetään, että kyseisen viranomaisen on sen, jota asia koskee, esittämän pyynnön johdosta ratkaistava, onko lainvoimainen hallintotoimi kumottava tai onko sitä muutettava,

– jos toimen taustalla ollut tosiseikkoja koskeva tai oikeudellinen tilanne on toimen hyväksymisen jälkeen muuttunut sen eduksi, jota asia koskee

– jos on uusia todisteita, joiden johdosta päätös olisi ollut edullisempi sille, jota asia koskee, ja

– jos on siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung) 580 §:n mukaisia syitä asian käsittelyn uudelleen aloittamiseen.

7 Kyseisen pykälän 3 momentissa täsmennetään, että tällainen pyyntö on esitettävä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun se, jota asia koskee, sai tietää niistä seikoista, joiden perusteella menettelyn uudelleen aloittaminen on mahdollista.

Pääasian tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

8 Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä käy ilmi, että vuosina 1990–1992 Kempter vei nautoja eri arabimaihin ja entisen Jugoslavian maihin. Tällä perusteella se haki ja sai Hauptzollamtilta vientitukea tuolloin voimassa olleen asetuksen N:o 3665/87 mukaisesti.

9 Oberfinanzdirektion Freiburgin (alueellinen vero- ja tulliviranomainen) Betriebsprüfungsstelle Zoll (tullivalvontayksikkö) totesi tarkastuksen johdosta, että ennen eläinten maahantuontia kyseisiin kolmansiin maihin eräät niistä olivat kuolleet tai ne oli hätäteurastettu kuljetuksen aikana tai karanteenin aikana määränpäänä olevissa maissa.

10 Näin ollen Hauptzollamt vaati 10.8.1995 tekemällään päätöksellä Kempteriä palauttamaan tämän saamat vientituet.

11 Kempter nosti tästä päätöksestä kanteen vetoamatta kuitenkaan yhteisön oikeuden rikkomiseen. Finanzgericht Hamburg hylkäsi 16.6.1999 antamallaan tuomiolla kyseisen kanteen sillä perusteella, ettei hakija ollut esittänyt näyttöä siitä, että eläimet oli tuotu kolmanteen maahan 12 kuukauden kuluessa vienti-ilmoituksen hyväksymispäivästä, kuten asetuksen N:o 3665/87 5 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan tuen maksaminen edellyttää. Viimeisenä oikeusasteena asiaa käsitelleenä tuomioistuimena Bundesfinanzhof hylkäsi 11.5.2000 antamallaan määräyksellä Kempterin tästä tuomiosta tekemän valituksen.

12 Hauptzollamtin 10.8.1995 tekemä takaisin perimistä koskeva päätös tuli siten lopulliseksi.

13 Yhteisöjen tuomioistuin katsoi asiassa C-110/99, Emsland-Stärke, 14.12.2000 antamansa tuomion (Kok. 2000, s. I-11569) 48 kohdassa, että edellytys, jonka mukaan yhteisön asetuksessa säädetyn vientituen myöntämiseksi tavarat on tuotava kolmanteen maahan, voidaan asettaa tuensaajalle vain ennen tuen myöntämistä.

14 Eräässä toisessa asiassa Bundesfinanzhof antoi 21.3.2002 tuomion, jossa se sovelsi yhteisöjen tuomioistuimen näin esille tuomaa tulkintaa. Kempter väittää saaneensa tietää viimeksi mainitusta tuomiosta 1.7.2002.

15 Kempter vetosi kyseiseen Bundesfinanzhofin antamaan tuomioon 16.9.2002 eli noin 21 kuukautta edellä mainitussa asiassa Emsland-Stärke annetun tuomion julistamisen jälkeen ja pyysi VwVfG:n 51 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla Hauptzollamtia tutkimaan uudelleen ja poistamaan kyseisen takaisin perimistä koskevan päätöksen.

16 Hauptzollamt hylkäsi Kempterin esittämän pyynnön 5.11.2002 tekemällään päätöksellä ja korosti, että tämä oikeuskäytännön muutos ei merkinnyt sellaista oikeuden muutosta, joka VwVfG:n 51 §:n 1 momentin 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan nojalla oikeuttaisi yksin menettelyn uudelleen aloittamiseen. Myös tästä päätöksestä tehty hallintovalitus hylättiin 25.3.2003.

17 Kempter saattoi tämän jälkeen asian uudelleen Finanzgericht Hamburgin käsiteltäväksi ja väitti erityisesti, että yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetussa tuomiossa mainitut edellytykset, joiden perusteella lopullinen hallintopäätös voidaan tutkia uudelleen, täyttyivät nyt esillä olevassa asiassa ja että näin ollen Hauptzollamtin 10.8.1995 antama takaisin perimistä koskeva päätös oli poistettava.

18 Finanzgericht Hamburg toteaa ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään ensinnäkin, että 10.8.1995 tehty takaisin perimistä koskeva päätös on edellä mainitussa asiassa Emsland-Stärke annetun ja Bundesfinanzhofin 21.3.2002 antaman tuomion valossa lainvastainen. Toiseksi se pohtii kysymystä siitä, onko Hauptzollamt näin ollen velvollinen tutkimaan uudelleen kyseisen päätöksen, joka on tällä välillä tullut lopulliseksi, vaikka kantaja ei ollut Finanzgericht Hamburgissa eikä Bundesfinanzhofissa vedonnut yhteisön oikeuden eli asetuksen N:o 3665/87 5 artiklan 1 kohdan virheelliseen tulkintaan.

19 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin muistuttaa, että edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin ratkaisi asian seuraavasti:

”EY 10 artiklaan perustuva yhteistyön periaate edellyttää, että hallintoelimen, jolle on esitetty hakemus lopullisen hallintopäätöksen uudelleen tutkimisesta, jotta se ottaisi huomioon yhteisöjen tuomioistuimen tällä välin antaman, sovellettavaa oikeussääntöä koskevan tulkinnan, on tutkittava uudelleen tämä päätös, jos

– sillä on kansallisen lainsäädännön mukaan toimivalta muuttaa tätä päätöstä

– kyseisestä päätöksestä on tullut lopullinen sitä viimeisenä oikeusasteena käsitelleen kansallisen tuomioistuimen tuomion takia

– tämä tuomio perustui yhteisöjen tuomioistuimen tämän tuomion jälkeen antama oikeuskäytäntö huomioon ottaen virheelliseen yhteisön oikeuden tulkintaan, johon päädyttiin esittämättä yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymystä, vaikka EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa määrätyt edellytykset täyttyivät, ja

– kyseessä oleva henkilö on kääntynyt hallintoelimen puoleen välittömästi saatuaan tietää kyseisestä oikeuskäytännöstä.”

20 Finanzgericht Hamburg katsoo edellisessä kohdassa lueteltujen kahden ensimmäisen edellytyksen osalta, että ne täyttyvät nyt käsiteltävänä olevassa asiassa yhtäältä sen vuoksi, että Hauptzollamtilla on VwVfG:n 48 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen nojalla toimivalta poistaa 10.8.1995 tekemänsä takaisin perimistä koskeva päätös, ja toisaalta, koska kyseinen päätös on Bundesfinanzhofin, joka on käsitellyt asiaa viimeisenä oikeusasteena, 11.5.2000 antaman määräyksen perusteella tullut lainvoimaiseksi.

21 Edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetussa tuomiossa mainitun kolmannen edellytyksen osalta Finanzgericht Hamburg pohtii sitä, oliko kyseistä edellytystä tulkittava siten, että yhtäältä sen, jota asia koskee, on täytynyt riitauttaa hallintotoimi tuomioistuimessa vetoamalla yhteisön oikeuteen ja toisaalta kansallisen tuomioistuimen on täytynyt hylätä kanne esittämättä yhteisöjen tuomioistuimelle

ennakkoratkaisupyyntöä. Tässä tapauksessa kyseisen edellytyksen ei voitaisi katsoa täyttyvän nyt esillä olevassa asiassa, ja näin ollen pääasian kantajan kanne pitäisi hylätä, koska Kempter ei ole sen enempää Finanzgerichtissä Hamburgissa kuin Bundesfinanzhofissakaan vedonnut yhteisön oikeuden virheelliseen tulkintaan.

22 Finanzgericht Hamburg katsoo kuitenkin voivansa päätellä edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetusta tuomiosta sen, ettei myöskään tuohon tuomioon johtaneessa asiassa kantaja ollut pyytänyt, että yhteisöjen tuomioistuimelle esitettäisiin ennakkoratkaisukysymys.

23 Ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tekemänsä päätöksen perusteluissa Finanzgericht Hamburg esittää lisäksi, että silloin, kun kansalliset tuomioistuimet eivät itse ole ymmärtäneet yhteisön oikeuden tulkintaa koskevan kysymyksen tärkeyttä, tämän ei pitäisi koitua yksityisen oikeussubjektin vahingoksi.

24 Finanzgericht Hamburg katsoo edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetussa tuomiossa tarkoitetun neljännen edellytyksen osalta, että tämä täyttyy, mikäli yksityinen oikeussubjekti, jonka vahingoksi yhteisön oikeuden vastainen hallintopäätös on tehty, vaatii ”viivytyksettä” tai ”ilman tuottamuksellista viivyttelyä” hallintoviranomaista tutkimaan kyseisen päätöksen uudelleen sen jälkeen, kun se on saanut ”tosiasiassa tietää” asian kannalta merkityksellisestä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.

25 Vaikka Kempter on esittänyt uudelleen tutkimista koskevan pyynnön Hauptzollamtille 21 kuukauden kuluttua edellä mainitussa asiassa Emsland-Stärke annetun tuomion julistamisesta, pyyntöä ei voida pitää liian myöhään esitettynä pääasiassa kyseessä olevissa olosuhteissa, kun otetaan huomioon se seikka, että hakemus jätettiin 16.9.2002, toisin sanoen alle kolmen kuukauden kuluessa siitä hetkessä, jolloin Kempter väitti saaneensa tietää tuomiosta, johon Bundesfinanzhof sovelsi edellä mainitussa asiassa Emsland-Stärke annettua tuomiota.

26 Sikäli kuin viranomaisen on sovellettava yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnön perusteella antamassa tuomiossa esittämää yhteisön oikeussäännön tulkintaa ennen tämän tuomion antamista syntyneisiin oikeussuhteisiin, ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pohtii sitä, voiko mahdollisuus hakea lainvoimaisen ja yhteisön oikeuden vastaisen hallintopäätöksen poistamista ja uudelleen tutkimista olla ajallisesti rajoittamaton vai onko siihen sitä vastoin oikeusvarmuutta koskevista syistä liityttävä ajallinen rajoitus.

27 Näissä olosuhteissa Finanzgericht Hamburg on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Edellyttääkö lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen uudelleen tutkiminen ja oikaisu yhteisöjen tuomioistuimen tällä välin esittämän, sovellettavaa yhteisön oikeutta koskevan tulkinnan huomioon ottamiseksi, että se, jota asia koskee, on riitauttanut hallintopäätöksen tuomioistuimessa yhteisön oikeuteen vedoten?

2) Onko mahdollisuutta hakea yhteisön oikeuden vastaisen lopullisen hallintopäätöksen uudelleen tutkimista ja oikaisua rajoitettu yhteisön oikeuteen perustuvista pakottavista syistä ajallisesti niiden edellytysten lisäksi, jotka on asetettu [edellä mainitussa] asiassa [Kühne & Heitz] annetussa tuomiossa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

28 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään, edellyttääkö edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annettu tuomio

viimeisenä oikeusasteena asiaa käsitelleen tuomioistuimen antaman tuomion nojalla lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen uudelleen tutkimista ja oikaisua ainoastaan, jos pääasian kantaja on vedonnut yhteisön oikeuteen valtionsisäisen oikeuden mukaisessa sellaisessa muutoksenhaussa, jonka tämä on käynnistänyt tuomioistuimessa kyseisen päätöksen johdosta.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

29 Kempter, Suomen hallitus ja Euroopan yhteisöjen komissio katsovat, että ensimmäiseen kysymykseen on vastattava kieltävästi.

30 Kempter toteaa ensinnäkin, ettei EY 234 artiklan kolmannesta kohdasta ilmene, että pääasian asianosaisten on kansallisessa tuomioistuimessa täytynyt vedota yhteisön oikeuden virheelliseen tulkintaan, jotta kyseinen tuomioistuin olisi velvollinen esittämään ennakkoratkaisupyynnön. Komissio lisää, ettei tällainen edellytys myöskään käy ilmi edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetun tuomion perusteluista eikä tuomiolauselmasta.

31 Toiseksi Kempter ja komissio huomauttavat, että ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskeva velvollisuus, joka EY 234 artiklan kolmannen alakohdan mukaisesti kuuluu viimeisenä oikeusasteena asiaa käsitelleille kansallisille tuomioistuimille, ei voi myöskään riippua siitä, että asianosaiset pyytävät mainituilta tuomioistuimilta tällaisen ennakkoratkaisupyynnön esittämistä.

32 Lopuksi Suomen hallitus katsoo, että yhtäältä pääasian asianosaisille asetettu edellytys vedota kansallisessa tuomioistuimessa yhteisön oikeuden virheelliseen tulkintaan voisi tehdä käytännössä mahdottomaksi yhteisön oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämisen ja johtaa siten ristiriitaan tehokkuusperiaatteen kanssa. Toisaalta päätöksellä loukatun kansalaisen vahingoksi ei pitäisi koitua sen seikan, ettei kansallinen tuomioistuin ole havainnut yhteisön oikeutta koskevan kysymyksen tärkeyttä.

33 Tšekin hallitus puolestaan väittää, että lopullisen hallintopäätöksen uudelleen tutkimista ja poistamista voidaan rajoittaa edellyttämällä, että se, jota asia koskee, riitauttaa kyseisen päätöksen kansallisissa tuomioistuimissa vetoamalla yhteisön oikeuteen, ainoastaan silloin, kun kyseisillä tuomioistuimilla ei valtionsisäisen oikeuden nojalla ole oikeutta eikä velvollisuutta soveltaa viran puolesta yhteisön oikeutta ja kun tämä ei estä vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden noudattamista.

Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

34 Jotta voidaan vastata ensimmäiseen kysymykseen, on ensinnäkin muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltioiden kaikkien viranomaisten tehtävänä on toimivaltansa rajoissa varmistaa yhteisön oikeussääntöjen noudattaminen (ks. asia C-8/88, Saksa v. komissio, tuomio 12.6.1990, Kok. 1990, s. I-2321, 13 kohta ja em. asia Kühne & Heitz, tuomion 20 kohta).

35 Lisäksi on muistutettava, että tulkinnalla, jonka yhteisöjen tuomioistuin esittää yhteisön oikeussäännöstä käyttäessään EY 234 artiklassa sille annettua toimivaltaa, selvennetään ja täsmennetään, kun tämä on tarpeen, kyseisen oikeussäännön merkitystä ja ulottuvuutta niin, että yhteisöjen tuomioistuimen tulkinnasta ilmenee, miten

tätä oikeussääntöä täytyy tai olisi täytynyt tulkita ja soveltaa sen voimaantulosta lähtien (ks. erityisesti asia 61/79, Denkavit italiana, tuomio 27.3.1980, Kok. 1980, s. 1205, Kok. Ep. V, s. 249, 16 kohta; asia C-50/96, Deutsche Telekom, tuomio 10.2.2000, Kok. 2000, s. I-743, 43 kohta ja em. asia Kühne & Heitz, tuomion 21 kohta). Toisin sanoen ennakkoratkaisulla ei ole konstitutiivista arvoa vaan puhtaasti toteava arvo siten, että sen vaikutukset ilmenevät lähtökohtaisesti tulkitun säännön voimaantulopäivästä lähtien (ks. vastaavasti asia C-137/94, Richardson, tuomio 19.10.1995, Kok. 1995, s. I-3407, 33 kohta).

36 Tästä seuraa, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa asiassa hallintoelimen on sovellettava näin tulkittua yhteisön oikeussääntöä toimivaltansa rajoissa myös oikeussuhteisiin, jotka ovat syntyneet ja jotka on perustettu ennen tulkintapyynnöstä annettua yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota (ks. em. asia Kühne & Heitz, tuomion 22 kohta ja vastaavasti asia C-347/00, Barreira Pérez, tuomio 3.10.2002, Kok. 2002, s. I-8191, 44 kohta; yhdistetyt asiat C-453/02 ja C-462/02, Linneweber ja Akritidis, tuomio 17.2.2005, Kok. 2005, s. I-1131, 41 kohta ja asia C-292/04, Meilicke ym., tuomio 6.3.2007, Kok. 2007, s. I-1835, 34 kohta).

37 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on muistuttanut, kyseistä oikeuskäytäntöä on kuitenkin luettava oikeusvarmuuden periaatteen valossa, joka on yksi yhteisön oikeudessa vahvistettu yleinen periaate. Tältä osin on todettava, että hallintopäätöksestä tulee lopullinen, kun muutoksenhakua varten säädetyt kohtuulliset määräajat ovat päättyneet tai, kuten pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa asiassa, kun muutoksenhakukeinot on käytetty loppuun, ja tämä päätöksen lopullisuus myötävaikuttaa oikeusvarmuuteen, mistä seuraa, ettei yhteisön oikeudessa edellytetä, että hallintoelimellä olisi lähtökohtaisesti velvollisuus muuttaa hallintopäätöstä, josta on tullut lopullinen (em. asia Kühne & Heitz, tuomion 24 kohta).

38 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että erityiset seikat voivat EY 10 artiklaan perustuvan yhteistyön periaatteen nojalla edellyttää, että kansallinen hallintoelin tutkii valtionsisäisten muutoksenhakukeinojen loputtua uudelleen lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen, jotta yhteisöjen tuomioistuimen asian kannalta

merkityksellisestä yhteisön oikeussäännöksestä myöhemmin esittämä tulkinta voidaan ottaa huomioon (ks. vastaavasti em. asia Kühne & Heitz, tuomion 27 kohta ja yhdistetyt asiat C-392/04 ja C-422/04, i-21 Germany ja Arcor, tuomio 19.9.2006, Kok. 2006, s. I-8559, 52 kohta).

39 Kuten ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin muistuttaa, edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetun tuomion 26 ja 28 kohdan perusteella edellytyksinä, joihin tällainen uudelleen tutkimista koskeva velvollisuus voi perustua, yhteisöjen tuomioistuin on erityisesti ottanut huomioon sen, että viimeisenä oikeusasteena asiaa käsitelleen tuomioistuimen tuomio, jonka nojalla riitautetusta hallintopäätöksestä on tullut lopullinen, perustui yhteisöjen tuomioistuimen tämän tuomion jälkeen antama oikeuskäytäntö huomioon ottaen virheelliseen yhteisön oikeuden tulkintaan, johon päädyttiin esittämättä yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymystä, vaikka EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa määrätyt edellytykset täyttyivät.

40 Tällä ennakkoratkaisukysymyksellä pyritään kuitenkin vain saamaan vastaus siihen, täyttyykö tällainen edellytys ainoastaan silloin, kun pääasian kantaja vetoaa yhteisön oikeuteen muutoksenhaussa, jonka hän on käynnistänyt tuomioistuimessa kyseisen hallintopäätöksen johdosta.

41 Tältä osin on syytä ensinnäkin korostaa, että EY 234 artiklalla perustetulla järjestelmällä yhteisön oikeuden yhtenäisen tulkinnan turvaamiseksi jäsenvaltioissa toteutetaan yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välinen suora yhteistyö ottamalla käyttöön sellainen menettely, jossa asianosaisilla ei ole aloitevaltaa (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 28/62–30/62, Da Costa ym., tuomio 27.3.1963, Kok. 1963, s. 59 ja 76, Kok. Ep. I, s. 173; asia 62/72, Bollmann, tuomio 1.3.1973, Kok. 1973, s. 269, 4 kohta ja asia C-261/95, Palmisani, tuomio 10.7.1997, Kok. 1997, s. I-4025, 31 kohta).

42 Kuten julkisasiamies täsmentää ratkaisuehdotuksensa 100–104 kohdassa, ennakkoratkaisupyyntö perustuu nimittäin tuomioistuinten väliseen vuoropuheluun, ja sen

käynnistyminen riippuu kokonaisuudessaan siitä arvioinnista, jonka kansallinen tuomioistuin tekee mainitun ennakkoratkaisupyynnön merkityksellisyydestä ja tarpeellisuudesta (ks. vastaavasti asia 126/80, Salonia, tuomio 16.6.1981, Kok. 1981, s. 1563, Kok. Ep. VI, s. 133, 7 kohta).

43 Lisäksi, kuten komissio ja julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 93–95 kohdassa toteavat, myöskään edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetun tuomion sanamuodosta ei lainkaan ilmene, että kantaja olisi valtionsisäisen oikeuden mukaisen muutoksenhakunsa yhteydessä velvollinen tuomaan esiin sen yhteisön oikeuden kysymyksen, joka myöhemmin on yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisuasiassa antaman tuomion kohteena.

44 Edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetun tuomion perusteella ei siten voida päätellä, että tuossa tuomiossa esiin tuodun kolmannen edellytyksen osalta asianosaisten on pitänyt kansallisessa tuomioistuimessa tuoda esiin kyseinen yhteisön oikeuden kysymys. Jotta kyseinen edellytys täyttyy, riittää nimittäin, että joko asiaa viimeisenä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin on tutkinut mainitun yhteisön oikeuden kysymyksen, jonka tulkinta on yhteisöjen tuomioistuimen myöhemmin antaman tuomion valossa osoittautunut virheelliseksi, tai että kyseinen tuomioistuin olisi voinut tutkia sen viran puolesta.

45 Tältä osin on muistutettava, että vaikka yhteisön oikeus ei velvoita kansallisia tuomioistuimia ottamaan viran puolesta esille yhteisön säännösten rikkomista koskevaa perustetta silloin, kun niiden olisi tällaisen perusteen tutkimisessa ylitettävä asianosaisten rajaaman riita-asian kohde, näiden tuomioistuinten on viran puolesta tutkittava pakottavaa yhteisön oikeussääntöä koskevat perusteet, jos näillä tuomioistuimilla on kansallisen oikeuden nojalla velvollisuus tai oikeus tehdä se pakottavaan kansalliseen oikeussääntöön nähden (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-430/93 ja C-431/93, van Schijndel ja van Veen, tuomio 14.12.1995, Kok. 1995, s. I-4705, 13, 14 ja 22 kohta ja asia C-72/95, Kraaijeveld ym., tuomio 24.10.1996, Kok. 1996, s. I-5403, 57, 58 ja 60 kohta).

46 Näin ollen ensimmäiseen esitettyyn kysymykseen on vastattava, että hallintoelimessä käytävässä sellaisessa menettelyssä, jonka tarkoituksena on asiaa viimeisenä oikeusasteena käsitelleen tuomioistuimen antaman tuomion perusteella lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen uudelleen tutkiminen, kun tämä tuomio perustuu sen jälkeiseen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön nähden yhteisön oikeuden virheelliseen tulkintaan, ei yhteisön oikeudessa edellytetä, että pääasian kantaja on vedonnut yhteisön oikeuteen valtionsisäisen oikeuden mukaisessa muutoksenhaussa, jonka tämä on käynnistänyt tuomioistuimessa kyseisen päätöksen johdosta.

Toinen kysymys

47 Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin tiedustelee, asetetaanko yhteisön oikeudessa ajallinen rajoitus lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen uudelleen tutkimista koskevan pyynnön esittämiselle.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

48 Kempter korostaa ensinnäkin, että yhteisön oikeuteen ei sisälly mitään erityissäännöstä, joka koskisi uudelleen tutkimista koskevan pyynnön preklusiivista määräaikaa tai vanhentumisaikaa. Toiseksi se lisää, että edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetun tuomion mukaisesti se, jota asia koskee, voi vedota oikeuteensa saada lopulliseksi tullut hallintopäätös uudelleen tutkittavaksi ainoastaan, jos tämä on kansallisen säännöksen mukaan mahdollista. Jotta voidaan ratkaista, onko tämä oikeus ajallisesti rajattu vai ei, Kempterin mukaan on siten otettava huomioon vanhentumista koskevat kansalliset säännökset.

49 Kempter väittää myös, että siinä tapauksessa, että sovelletaan analogisesti yhteisön preklusiivista määräaikaa ja vanhentumisaikaa sääntöjä säännöksiä, sen pyyntöä ei kuitenkaan ole pidettävä liian myöhään esitettynä, koska hakemus oli tehty alle kolme vuotta julkisasiamiehen edellä mainitussa asiassa Emsland-Stärke tekemän ratkaisuehdotuksen jälkeen eli ajankohtana, josta lähtien muutos saksalaisten tuomioistuinten vakiintuneessa oikeuskäytännössä oli voinut olla ennakoitavissa.

50 Yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetussa tuomiossa esille tuoman neljännen edellytyksen osalta Tšekin ja Suomen hallitukset ovat samaa mieltä ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdyssä päätöksessä ilmaistusta näkemyksestä, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuimen näin käyttöön ottaman määräajan, jonka kuluessa lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen oikaisua on vaadittava, olisi oltava sidoksissa siihen, että asianomainen on tosiasiallisesti saanut tietää kyseisestä oikeuskäytännöstä.

51 Lisäksi ne katsovat, että yhteisön oikeus ei estä sitä, että oikeutta vaatia lainvastaisen hallintopäätöksen uudelleen tutkimista rajoitetaan ajallisesti. Kansallisissa menettelysäännöissä voidaan siten pätevästi säätää siitä, että tämäntyyppinen pyyntö on tehtävä erityisen määräajan kuluessa, kunhan vain noudatetaan vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita.

52 Komission mukaan toinen ennakkoratkaisukysymys koskee ainoastaan sitä aikaa, joka kului yhteisöjen tuomioistuimen antaman tuomion, johon hallintopäätöksen lainvastaisuus perustuu, julistamisen ja Kempterin esittämän mainitun päätöksen uudelleen tutkimista ja poistamista koskevan pyynnön välillä.

53 Lisäksi komissio toteaa, että jäsenvaltioiden menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaate estää määräajan vahvistamisen yhteisön tasolla. Se ehdottaa, että oikeusvarmuuteen liittyvistä syistä edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz esille tuotua

neljättä edellytystä täydennetään siten, että tällä vaatimuksella edellytetään, että kun se, jota asia koskee, on saanut tiedon yhteisöjen tuomioistuimen antamasta tuomiosta, johon lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen lainvastaisuus perustuu, tämän on käännyttävä hallintoelimen puoleen välittömästi ja mainitun tuomion julistamisesta ajassa, jota on kansallisen oikeuden periaatteiden kannalta pidettävä kohtuullisena ja joka on vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden mukainen.

Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

54 Niitä ajallisia rajoituksia koskevan kysymyksen osalta, jotka on asetettu uudelleen tutkimista koskevan pyynnön esittämiselle, on ensinnäkin muistutettava, että edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz kantajana oleva yritys oli pyytänyt hallintopäätöksen uudelleen tutkimista ja oikaisua alle kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun se oli saanut tietää asiassa C-151/93, Voogd Vleesimport en -export, 5.10.1994 annetusta tuomiosta (Kok. 1994, s. I-4915), johon hallintopäätöksen lainvastaisuus perustui.

55 Tosin yhteisöjen tuomioistuin oli katsonut edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz annetun tuomion tosiseikkoja koskevassa arvioinnissaan, että huomioon oli otettava se, kuinka pitkän ajan kuluttua uudelleen tutkimista koskeva pyyntö oli esitetty, ja tämä seikka teki yhdessä ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen mainitsemien muiden edellytysten kanssa perustelluksi riitautetun hallintopäätöksen uudelleen tutkimisen. Yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan ole vaatinut välttämättä, että uudelleen tutkimista koskeva pyyntö esitettiin välittömästi, kun hakija on saanut tietää yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, johon pyyntö perustui.

56 Kuitenkin on todettava, kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 132 ja 134 kohdassa, ettei yhteisön oikeudessa aseteta mitään täsmällistä määräaikaa uudelleen tutkimista koskevan pyynnön esittämiselle. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Kühne & Heitz antamassaan tuomiossa mainitsemaa neljättä edellytystä ei voida tulkita velvollisuudeksi esittää kyseinen uudelleen tutkimista koskeva pyyntö tietyn täsmällisen ajan kuluessa sen jälkeen, kun hakija sai tietää yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, johon pyyntö itsessään perustui.

57 Kuitenkin on syytä täsmentää, että vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa, että koska yhteisö ei ole antanut alaa koskevia säännöksiä, kunkin jäsenvaltion asiana on sisäisessä oikeusjärjestyksessään määrittää toimivaltaiset tuomioistuimet ja antaa menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, kuitenkin siten, että nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että yhteisön oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. erityisesti asia C-432/05, Unibet, tuomio 13.3.2007, Kok. 2007, s. I-2271, 43 kohta ja yhdistetyt asiat C-222/05–C-225/05, van der Weerd ym., tuomio 7.6.2007, Kok. 2007, s. I-4233, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

58 Yhteisöjen tuomioistuin on siten todennut, että yhteisön oikeuden mukaista on se, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetetaan kohtuulliset preklusiiviset määräajat, joilla edistetään oikeusvarmuutta (ks. vastaavasti asia 33/76, Rewe-Zentralfinanz ja Rewe-Zentral, tuomio 16.12.1976, Kok. 1976, s. 1989, Kok. Ep. III, s. 271, 5 kohta; asia 45/76, Comet, tuomio 16.12.1976, Kok. 1976, s. 2043, 17 ja 18 kohta; em. asia Denkavit italiana, tuomion 23 kohta; asia C-208/90, Emmott, tuomio 25.7.1991, Kok. 1991, s. I-4269, Kok. XI, s. I-411, 16 kohta; em. asia Palmisani, tuomion 28 kohta; asia C-90/94, Haahr Petroleum, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4085, 48 kohta ja asia C-255/00, Grundig Italiana, tuomio 24.9.2002, Kok. 2002, s. I-8003, 34 kohta). Tällaiset määräajat eivät nimittäin ole sellaisia, että niillä tehtäisiin yhteisön oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttäminen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (em. asia Grundig Italiana, tuomion 34 kohta).

59 Kyseisestä vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa, että jäsenvaltiot voivat oikeusvarmuuden periaatteen nimissä vaatia, että lopulliseksi tulleen, yhteisön oikeuden vastaisen ja yhteisöjen tuomioistuimen myöhemmin tulkitseman hallintopäätöksen uudelleen tutkimista ja oikaisua koskeva pyyntö on esitettävä toimivaltaiselle hallintoviranomaiselle kohtuullisen ajan kuluessa.

60 Näin ollen toiseen esitettyyn kysymykseen on vastattava, että yhteisön oikeudessa ei aseteta mitään ajallista rajoitusta lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen uudelleen tutkimista koskevan pyynnön esittämiselle. Jäsenvaltioilla on kuitenkin edelleen vapaus yhdenmukaisesti yhteisön tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteiden kanssa vahvistaa kohtuulliset muutoksenhakua koskevat määräajat.

Oikeudenkäyntikulut

61 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Hallintoelimessä käytävässä menettelyssä, jonka tarkoituksena on asiaa viimeisenä oikeusasteena käsitelleen tuomioistuimen antaman tuomion perusteella lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen uudelleen tutkiminen, kun tämä tuomio perustuu sen jälkeiseen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön nähden yhteisön oikeuden virheelliseen tulkintaan, ei yhteisön oikeudessa edellytetä, että pääasian kantaja on vedonnut yhteisön oikeuteen valtion sisäisen oikeuden mukaisessa muutoksenhaussa, jonka tämä on käynnistänyt tuomioistuimessa kyseisen päätöksen johdosta.**

2) **Yhteisön oikeudessa ei aseteta mitään ajallista rajoitusta lopulliseksi tulleen hallintopäätöksen uudelleen tutkimista koskevan pyynnön esittämiselle. Jäsenvaltioilla on kuitenkin edelleen vapaus yhdenmukaisesti yhteisön tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteiden kanssa vahvistaa kohtuulliset muutoksenhakua koskevat määräajat.**

Allekirjoitukset